

Srednja ekonomska škola
Loznica

***PROGRAM ZAŠTITE OD NASILJA,
DISKRIMINACIJE, ZLOSTAVLJANJA I
ZANEMARIVANJA**

(ovaj dokument predstavlja i aneks Godišnjeg programa rada škole i Razvojnog
plana ustanove)

* u daljem tekstu Program

Neohodno je da škola bude i bezbedna i podsticajna sredina za sve učenike

Uvod

Obaveza je škole da obezbedi uslove za sigurno i podsticajno odrastanje učenika, zaštitu učenika od svih oblika nasilja, zlostavljanja, zloupotrebe i zanemarivanja i socijalnu reintegraciju učenika koji je izvršio, odnosno bio izložen nasilju, zlostavljanju ili zanemarivanju.

U svim postupcima koji se tiču deteta prioritetni princip postupanja je najbolji interes deteta.

Pod nasiljem i zlostavljanjem podrazumeva se svaki oblik jedanput učinjenog ili ponovljenog verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ima za posledicu stvarno ili potencijalno ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva ličnosti učenika ili zaposlenog.

Nasilje ili zlostavljanje smatra se:

- **nasilje zaposlenog** prema učeniku, drugom zaposlenom, roditelju, odnosno drugom zakonskom zastupniku
- **učenika** prema drugom učeniku ili zaposlenom,
- **roditelja** prema svom detetu, drugom učeniku, zaposlenom kao i prema trećem licu

Nasilje može imati različite forme:

Fizičko nasilje se odnosi na ponašanje koje dovodi do stvarnog ili potencijalnog povređivanja učenika ili zaposlenog, fizičko kažnjavanje učenika od strane zaposlenih i drugih odraslih osoba.

Psihičko nasilje i zlostavljanje je ponašanje koje dovodi do trenutnog ili trajnog ugrožavanja psihičkog i emocionalnog zdravlja i dostojanstva učenika ili zaposlenog.

Socijalno nasilje i zlostavljanje je ponašanje kojim se učenik isključuje iz grupe vršnjaka i različitih oblika socijalnih aktivnosti, odvajanjem od drugih, neprihvatanjem po osnovu različitosti, uskraćivanjem informacija, izolovanjem od zajednice, uskraćivanjem zadovoljavanja socijalnih potreba.

Digitalno nasilje i zlostavljanje je zloupotreba informacionih tehnologija koja može da ima za posledicu povredu druge ličnosti i ugrožavanje dostojanstva i ostvaruje se slanjem poruka elektronskom poštom, SMSom, MMSom, putem veb sajta, četovanjem, uključivanjem u forume, socijalne mreže i sl.

Osim toga nasilje i zlostavljanje prepoznaje se i kroz.

Zloupotrebu učenika predstavlja sve ono što pojedinci i institucije čine ili ne čine, a što direktno utiče ili indirektno škodi učenicima ili im smanjuje mogućnost za bezbedan i zdrav razvoj i dovodi ih u nemoćan, neranopravan i zavisan položaj u odnosu na pojedince i ustanovu. Zloupotreba podrazumeva i prekomerno podsticanje, odnosno psihološki pritisak na učenika od strane roditelja ili nastavnika radi postignuća koja mogu da imaju za posledicu ugrožavanje normalnog psihofizičkog i socijalnog razvoja i najboljeg interesa učenika.

Seksualno nasilje i zloupotrebu - ponašanje kojim se učenik seksualno uznemirava, navodi ili primorava na učešće u seksualnim aktivnostima koje ne želi, ne shvata ili za koje nije razvojno dorastao ili se koristi za prostituciju i druge oblike seksualne eksploatacije.

Nasilni ekstremizam - promovisanje, zagovaranje, podržavanje, pripremanje i učestvovanje u ideološki motivisanom nasilju za ostvarivanje društvenih, ekonomskih, verskih, političkih i drugih ciljeva.

Trgovinu ljudima - vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje ili primanje lica, putem pretnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili teškog položaja ili davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem u cilju eksploatacije.

Eksploataciju - rad koji nije u najboljem interesu deteta i učenika, a u korist je drugog lica, ustanove ili organizacije. Ove aktivnosti mogu da imaju za posledicu ugrožavanje fizičkog ili mentalnog zdravlja, moralnog, socijalnog i emocionalnog razvoja deteta i učenika, njegovu ekonomsku zavisnost, uskraćivanje prava na obrazovanje i slobodu izbora.

Zanemarivanje i nemarno postupanje - propuštanje roditelja, druge osobe koja je preuzela brigu o detetu i učeniku, ustanove ili zaposlenog da u okviru raspoloživih sredstava obezbedi uslove za pravilan razvoj deteta i učenika u svim oblastima, a što može da naruši njegovo zdravlje i razvoj.

Zanemarivanje u ustanovi obuhvata: uskraćivanje pojedinih oblika obrazovno-vaspitanog rada neophodnih detetu i učeniku; nereagovanje na sumnju o zanemarivanju ili na zanemarivanje od strane roditelja; propuste u obavljanju nadzora i zaštite deteta i učenika od povređivanja, samopovređivanja, upotrebe alkohola, duvana, narkotičkog sredstva ili psihoaktivne supstance, uključivanja u destruktivne grupe i organizacije i dr.

Razvrstavanje nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja po nivoima

Ima za cilj obezbeđivanje ujednačenog postupanja (intervenisanja) ustanova u situacijama nasilja i zlostavljanja kada. Isti oblici nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja mogu da se pojave na više nivoa, ali se razlikuju u intenzitetu, stepenu rizika, učestalosti, posledicama i učesnicima. Procena nivoa nasilja (na I, II ili III) se donosi na osnovu analize intenziteta, stepena rizika, trajanja i učestalosti ponašanja, posledica, broja učesnika, uzrasta i karakteristika razvojnog perioda deteta, odnosno učenika.

Nivoi (razvrstavanje i intervencija prema nivoima) su temeljno obrazloženi u Pravilniku o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje („Službeni glasnik RS” br. 46 od 26.6.2019. i 31.7.2020.) te u ovom Programu neće biti dodatno obrazlagani već se prema potrebi može koristiti navedeni Pravilnik.

Nasilje je višedimenzionalna pojava. Ne postoje precizne granice između različitih vrsta i oblika nasilja, odnosno, oni se međusobno prepliću i uslovljavaju.

OPŠTI CILJ PROGRAMA:

Unapređenje života učenika u školi primenom **mera prevencije** (stvaranjem bezbedne sredine za život i rad) i **mera intervencije** (u situacijama kada se javlja nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje u školi ili van nje)

Članovi Tima za zaštitu od nasilja, zanemarivanja i diskriminacije i zlostavljanja:

1. Gajić Aleksandra, psiholog, rukovodilac Tima
2. Simić Dragana, pedagog
3. Petrović Jelena, nastavnica
4. Ilić Vasić Marina, nastavnica
5. Tešić Radinko, veroučitelj
6. Vulović Milena, nastavnica
7. Mitrović Slađana, nastavnica - oligofrenopedagog
8. Luka Dimitrijević, predstavnik učeničkog parlamenta
9. Isak Isaković, predstavnik učeničkog parlamenta
10. Ružica Vasić predstavnica Saveta roditelja

Specifični ciljevi u oblasti PREVENCIJE:

- 1. Uključivanje svih interesnih grupa u donošenje i razvijanje programa prevencije i načina informisanja o sadržajima, merama i aktivnostima za sprečavanje i zaštitu od nasilja, diskriminacije, zanemarivanja i zlostavljanja;*
- 2. Povećanje osetljivosti, unapređenje znanja, veština, stavova i kompetencija nastavnog i vannastavnog osoblja, učenika, roditelja, staratelja i lokalne zajednice za prepoznavanje i rešavanje problema nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja potrebnih za kreiranje bezbednog i podrsticajnog okruženja i konstruktivno reagovanje na nasilje;*
- 3. Stvaranje i negovanje klime saradnje, prihvatanja, tolerancije i uvažavanja, u kojoj se ne toleriše nasilje, diskriminaciju, zanemarivanje i zlostavljanje;*
- 4. Unapređenje poznavanja procedura za prijavljivanje i postupanje kod učenika, roditelja i svih zaposlenih u slučaju sumnje ili saznanja o svim oblicima nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja, obezbeđivanje zaštite učenika, roditelja i svih zaposlenih od nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja;*
- 5. Upoznavanje sa vidovima i strategijama pružanja odgovarajuće podrške i razumevanja različitih oblika komunikacija i ponašanja učenika sa teškoćama i smetnjama u razvoju i invaliditetom;*

Zadaci (aktivnosti) u oblasti PREVENCIJE:

- 1. Uključivanje svih interesnih grupa u donošenje i razvijanje programa prevencije*

Upoznavanje Školskog odbora, Saveta roditelja, Nastavničkog veća, vannastavnog osoblja i Učeničkog parlamenta sa pravnom regulativom, Protokolima i Programom

Proširivanje Programa idejama i rešenjima koje predlože Školski odbor, Savet roditelja, Nastavničko veće, vannastavno osoblje i Učenički parlament.

- 2. Povećanje osetljivosti, unapređenje znanja, veština, stavova i kompetencija nastavnog i vannastavnog osoblja, učenika, roditelja,*

staratelja i lokalne zajednice za prepoznavanje i rešavanje problema nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja potrebnih za kreiranje bezbednog i podrsticajnog okruženja i konstruktivno reagovanje na nasilje;

- 2.1. Priprema i organizovanje odgovarajućih obuka / predavanja za nastavnike i vannastavno osoblje (on-line ili „uživo“ ukoliko bude mogućnosti), od strane Tima, PP službe i Učeničkog parlamenta
- 2.2. Radionice / predavanja za učenike (nenasilna komunikacija, aktivno slušanje, konstruktivno rešavanje konflikata, prihvatanje različitosti i sl.) (on-line ili „uživo“ ukoliko bude mogućnosti) od strane Tima, PP službe i Učeničkog parlamenta
- 2.3. Organizovanje predavanja / radionica za roditelje (on-line ili „uživo“ ukoliko bude mogućnosti) od strane Tima, PP službe i Učeničkog parlamenta
- 2.4. Štampanje lifleta, brošura, plakata i sličnog informativnog materijala koji bi bili kreirani od strane Tima, PP službe i Učeničkog parlamenta

3. Stvaranje i negovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja

Organizovanje razgovora, tribina, predstava, izložbi o bezbednosti i zaštiti učenika od nasilja (Učenički parlament, Savet roditelja, PP služba, Tim)

Izrada i postavljanje stalnih informativnih panoa, plakata i sl. u školi (Učenički parlament)

Realizacija časova sa temama iz ove oblasti u okviru građanskog vaspitanja, verske nastave, psihologije, filozofije, sociologije, istorije, geografije, srpskog jezika i ostalih predmeta gde god je moguće i poželjno, i na časovima odeljenjske zajednice.

4. Unapređenje poznavanja procedura za prijavljivanje i postupanje kod učenika, roditelja i svih zaposlenih u slučaju sumnje ili saznanja o svim oblicima nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja, obezbeđivanje zaštite učenika, roditelja i svih zaposlenih od nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja;

- 4.1. Isticanje na vidnim mestima u hodnicima škole, zbornici (po mogućnosti i u učionicama) plakata sa koracima koji se preduzimaju u slučajevima nasilja
- 4.2. Bar dva časa odeljenjske zajednice u toku školske godine posvetiti informisanju učenika o procedurama u slučaju nasilja
- 4.3. Postaviti sve relevantne informacije na sajt škole

5. Upoznavanje sa vidovima i strategijama pružanja odgovarajuće podrške i razumevanja različitih oblika komunikacija i ponašanja učenika sa teškoćama i smetnjama u razvoju i invaliditetom;

5.1. Saradnja sa Timom za inkluziju na osmišljavanju načina informisanja učenika, nastavnika i vannastavnog osoblja sa posebnim vidovima podrške učenicima koji nastavu pohađaju po IOP 1, IOP2 i u odeljenju učenika sa smetnjama u razvoju

INTERVENTNE AKTIVNOSTI

Intervenciju u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje čine mere i aktivnosti kojima se ono zaustavlja, osigurava bezbednost učesnika (onih koji trpe, čine ili svedoče), smanjuje rizik od ponavljanja, ublažavaju posledice za sve učesnike i prate efekti preduzetih mera.

U ustanovi se interveniše na nasilje, diskriminaciju, zlostavljanje i zanemarivanje, kada se ono dešava ili se dogodilo između:

- učenika (vršnjačko nasilje);
- zaposlenog i učenika;
- roditelja i učenika;
- roditelja i zaposlenog;
- učenika i zaposlenog;
- kao i kada nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje čini treće lice u odnosu na učenika, zaposlenog ili roditelja.

Ustanova je dužna da interveniše uvek kada postoji sumnja ili saznanje da učenik trpi nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, bez obzira na to gde se ono dogodilo, gde se događa ili gde se priprema.

Specifični ciljevi u oblasti INTERVENCIJE:

1. *Uspostavljanje sistema efikasne zaštite učenika u slučajevima nasilja*
2. *Ublažavanje i otklanjanje posledica nasilja*
3. *Procenjivanje efikasnosti Programa zaštite*

Zadaci (aktivnosti) u oblasti INTERVENCIJE:

1. *Uspostavljanje sistema efikasne zaštite učenika u slučajevima nasilja*

- 1.1. Usklađena i dosledna primena utvrđenih postupaka i procedura u situacijama nasilja i blagovremeno i efikasno zaustavljanje nasilja
- 1.2. Organizovanje konsultacija u školi radi procene nivoa rizika za bezbednost učenika
- 1.3. Posredovanje u sukobima i pronalaženje konstruktivnog rešenja za nastali konflikt
- 1.4. Stalno praćenje i evidentiranje vrsta i učestalosti nasilja
- 1.5. Saradnja i umrežavanje sa relevantnim institucijama (Policija, Centar za socijalni rad, Zdravstveni centar i druge)

2. Ublažavanje i otklanjanje posledica nasilja

- 2.1. Individualna podrška učenicima koji trpe nasilje
- 2.2. Grupni rad sa decom koja trpe nasilje
- 2.3. Rad sa odeljenjem u kojem se nalaze učenici koji trpe nasilje
- 2.4. Osnaživanje dece koja su posmatrači nasilja za konstruktivno reagovanje
- 2.5. Savetodavni rad sa učenicima koji vrše nasilje
- 2.6. Individualni savetodavni rad sa roditeljima

3. Procenjivanje efikasnosti Programa zaštite

- 3.1. Praćenje i vrednovanje vrsta i učestalosti nasilja putem uvida u evidenciju, zapažanja, istraživanja i provere;
- 3.2. Ispitivanje senzibilisanosti učenika, zaposlenih i roditelja na različite oblike nasilja

AKCIONI PLAN

PREVENCIJA

Mere prevencije su definisane u Planu rada Tima za zaštitu učenike od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja za svaku školsku godinu.

INTERVENCIJA

1. <u>Uspostavljanje sistema efikasne zaštite učenika u slučajevima nasilja</u>			
	Aktivnost	Vreme realizacije	Odgovorna osoba
1.1.	Usklađena i dosledna primena utvrđenih postupaka i procedura u situacijama nasilja i	kontinuirano	dežurni nastavnici, predmetni nastavnici, odeljenjski starešina, psiholog, pedagog, Tim,

	blagovremeno i efikasno zaustavljanje nasilja		pomoćnici direktora, direktor
1.2.	Organizovanje konsultacija u školi radi procene nivoa rizika za bezbednost učenika	kontinuirano	dežurni nastavnici, predmetni nastavnici, odeljenjski starešina, psiholog, pedagog, Tim, pomoćnici direktora, direktor
1.3.	Posredovanje u sukobima i pronalaženje konstruktivnog rešenja za nastali konflikt	kontinuirano	psiholog, pedagog, Tim, pomoćnici direktora
1.4.	Stalno praćenje i evidentiranje vrsta i učestalosti nasilja	kontinuirano	dežurni nastavnici i učenici, odeljenjske starešine, psiholog, pedagog, pomoćnici direktora
1.5.	Saradnja i umrežavanje sa relevantnim institucijama (Policija, Centar za socijalni rad, Zdravstveni centar i druge)	kontinuirano	direktor
2. <u>Ublažavanje i otklanjanje posledica nasilja</u>			
	Aktivnost	Vreme realizacije	Odgovorna osoba
2.1.	Individualna podrška učenicima koji trpe nasilje	kontinuirano	psiholog, pedagog, odeljenjske starešine
2.2.	Grupni rad sa decom koja trpe nasilje	kontinuirano	psiholog, pedagog, odeljenjske starešine
2.3.	Rad sa odeljenjem u kojem se nalaze učenici koji trpe nasilje	kontinuirano	psiholog, pedagog, odeljenjske starešine
2.4.	Oснаživanje dece koja su posmatrači nasilja za konstruktivno reagovanje	kontinuirano	psiholog, pedagog
2.5.	Savetodavni rad sa učenicima koji vrše nasilje	kontinuirano	psiholog, pedagog
2.6.	Individualni savetodavni rad sa roditeljima	kontinuirano	psiholog, pedagog
3. <u>Procenjivanje efikasnosti Programa zaštite</u>			
	Aktivnost	Vreme realizacije	Odgovorna osoba
3.1.	Praćenje i vrednovanje vrsta i učestalosti nasilja putem uvida u evidenciju, zapažanja, istraživanja i provere	jun	direktor

PRAVA, OBAVEZE I ODGOVORNOSTI SVIH U PREVENCIJI I MERAMA INTERVENCIJE:

Direktor

- Upoznavanje svih aktera sa odredbama Opšteg i Posebno protokola kao i sa Programom za zaštitu učenika od nasilja;
- Formiranje Tima za zaštitu učenika od nasilja;
- Definisane načina vođenja evidencije o slučajevima nasilja;
- Učestvovanje u definisanju uloga i odgovornosti u primeni procedura i postupaka i staranje o njihovom sprovođenju;
- Izrada / dopuna Pravilnika o ponašanju učenika i zaposlenih u školi i staranje o njegovom sprovođenju;
- Usklađivanje podzakonskih akata škole (Pravilnik o bezbednosti učenika, Pravilnik o materjalno-disciplinskoj odgovornosti zaposlenih i učenika, Pravilnik o dežurstvu nastavnika i sl.);
- Organizovanje obuke za članove Tima;
- Organizovanje obuke za nastavnike i vannastavno osoblje;
- Organizovanje obuke za vršnjačku medijaciju;
- Organizovanje štampanja lifleta, brošura i sl.;
- Obavezno učešće u proceduri kada je u pitanju nasilje nad učenicima od strane zaposlenih u školi ili odrasle osobe koja nije zaposlena u školi (konsultacije u školi, preduzimanje mera prema zaposlenom, informisanje roditelja, preduzimanje zaštitnih mera prema učeniku);
- Obavezno učešće u proceduri kada se rdi o nailju III nivoa;
- Podnošenje prijava i drugi oblici saradnje sa nadležnim službama (CSR, policija, Dom zdravlja, tužilaštvo i dr.);
- Praćenje efikasnosti Programa zaštite.

Članovi Tima

- Koordiniraju izradu Programa za zaštitu učenika od nasilja uz njegovo proširenje sa idejama i rešenjima drugih aktera;
- Učestvuju u definisanju procedura i postupaka, uloga i odgovornosti i načina vođenja evidencije;
- Učestvuju u obuci za zaštitu učenika od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja;
- Učestvuju u pripremi i organizovanju obuka / predavanja za nastavnike i vannastavno osoblje kao i obuke za vršnjačku medijaciju;
- Organizuju konsultacije u školi i procenjuju nivo rizika za bezbednost učenika kao i nivo nasilja;
- Učestvuju u svim aktivnostima koje za cilj imaju stvaranje i negovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja;
- Uključuju se u planiranje i izradu IOPa u vezi sa zaštitom od nasilja tamo gde je potrebno;
- Obezbeđuju zaštitu učenika od proizvoljnog ili nezakonitog mešanja u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, kao i zaštitu od nezakonitih napada na njegovu čast i ugled;
- Prate i procenjuju efekte Programa za zaštitu učenika od nasilja.

Psihološko pedagoška služba

- Organizuju upoznavanje Učeničkog parlamenta sa Opštim i Posebnim protokolom kao i Programom za zaštitu učenika od nasilja;

- Učestvuju u definisanju pravila ponašanja i posledica kršenja pravila kao i u definisanju procedura i postupaka, uloga i odgovornosti i načina vođenja evidencije,
- Organizuju pripremu i realizuju obuke / predavanja za nastavnike i vannastavno osoblje;
- Organizuju pripremu i realizuju Radionice / predavanja za učenike (nenasilna komunikacija, aktivno slušanje, konstruktivno rešavanje konflikata, prihvatanje različitosti i sl.);
- Organizuju predavanja / radionice za roditelje;
- Učestvuju u svim aktivnostima koje za cilj imaju stvaranje i negovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja kao konsultanti predmetnim nastavnicima i Učeničkom parlamentu;
- Učestvuju u svim procedurama u i konsultacijama u proceni nivoa rizika za bezbednost učenika i nivoa nasilja;
- Obezbeđuju zaštitu učenika od proizvoljnog ili nezakonitog mešanja u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, kao i zaštitu od nezakonitih napada na njegovu čast i ugled;
- Obaveštavaju direktora i roditelje;
- Neposredno savetodavno (individualno ili grupno), rade sa žrtvama nasilja, posmatračima, odeljenjem, naslinicima i roditeljima;
- Organizuju evidentiranje pojava nasilja;
- Ostvaruju saradnju sa nadležnim službama;
- Prikupljaju dokumentaciju;
- Izveštavaju stručna tela i organe upravljanja;
- Učestvuju kreiranju i realizaciji istraživanja efikasnosti primene Programa

Odeljenjske starešine

- Upoznaju učeničke sa svim relevantnim dokumentima, kao i sa Programom za zaštitu učenika od nasilja;
- Učestvuju u osmišljavanju i realizaciji Radionica / predavanja za učenike (nenasilna komunikacija, aktivno slušanje, konstruktivno rešavanje konflikata, prihvatanje različitosti i sl.);
- U saradnji sa svojim razredom osmišljavaju internu proceduru za rano detektovanje i reagovanje u slučajevima nasilja;
- Obavezno učestvuju u proceduri kada je u pitanju nasilje među učenicima u školi ili od strane zaposlenih osoba (prekidanje nasilja, obaveštavanje odgovorne osobe, smirivanje situacije ili hitna akcija, prikupljanje informacija, učestvovanje u konsultacijama za procenu nivo rizika po bezbednost učenika, informisanje roditelja, dogovor o zaštitnim merama, praćenje ponašanja i rezultata preduzetih mera, pružanje podrške detetu)
- Obezbeđuju zaštitu učenika od proizvoljnog ili nezakonitog mešanja u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, kao i zaštitu od nezakonitih napada na njegovu čast i ugled;
- Vođenje evidencije o svim oblicima nasilja i pisanje izveštaja o tome te dostavljanje psihološko pedagoškoj službi;
- Realizuju aktivnosti na ublažavanju i otklanjanju posledica nasilja sa naglaskom na rad sa razredom;
- Učestvuju u svim aktivnostima koje za cilj imaju stvaranje i negovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja;

Predmetni nastavnici

- Obavezno učešće u proceduri kada je u pitanju nasilje među učenicima u školi ili od strane zaposlenih osoba (prekidanje nasilja, obaveštavanje odgovorne osobe, smirivanje situacije ili hitna akcija, prikupljanje informacija, učestvovanje u konsultacijama za

- procenu nivo rizika po bezbednost učenika, praćenje ponašanja i rezultata preduzetih mera, pružanje podrške detetu);
- Obaveštavanje razrednog starešine, dežurnog nastavnika, psihološko pedagoške službe o svim slučajevima nasilja;
 - Učestvuju u svim aktivnostima koje za cilj imaju stvaranje i negovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja;
 - Evidentiranje svih oblika nasilja;

Dežurni nastavnici

- Obavezno učešće u proceduri kada je u pitanju nasilje među učenicima u školi ili od strane zaposlenih osoba (prekidanje nasilja, obaveštavanje odgovorne osobe, smirivanje situacije ili hitna akcija (Polcija ili Zdravstvena služba), prikupljanje informacija, učestvovanje u konsultacijama za procenu nivo rizika po bezbednost učenika);
- Obaveštavanje razrednog starešine, psihološko pedagoške službe o svim slučajevima nasilja;
- Dosledno sprovođenje odredbi iz Pravilnika o dežurstvu nastavnika;
- Obavezno vođenje evidencije o pojavama nasilja u knjizi dežurnog nastavnika;

Ostali zaposleni u školi

- Obavezno učešće u proceduri kada je u pitanju nasilje među učenicima u školi ili od strane zaposlenih osoba (prekidanje nasilja, obaveštavanje odgovorne osobe – dežurnog nastavnika i direktora, smirivanje situacije ili hitna akcija, prikupljanje informacija, učestvovanje u konsultacijama za procenu nivo rizika po bezbednost učenika);

Učenici

- Obavezno obaveštavanje o svakoj vrsti nasilja:
 - dežurni učenici obaveštavaju dežurnog nastavnika o slučajevima nasilja u školi i vode evidenciju u knjizi dežurnih učenika;
 - redar obaveštava odeljenjskog starešinu o slučajevima nasilja u odeljenju ili o nasilju koje trpi neki učenik iz odeljenja;
- Učešće u osmišljavanju i organizovanju radionica / predavanja za učenike, nastavnike i roditelje (nenasilna komunikacija, aktivno slušanje, konstruktivno rešavanje konflikata, prihvatanje različitosti i sl.);
- Obavezni su da: uvažavaju i poštuju ličnost drugih - dece, učenika, zaposlenih, roditelja i trećih lica; poštuju pravila ustanove i sve one akte kojima se uređuju njihova prava, obaveze i odgovornosti; aktivno učestvuju u radu odeljenjske zajednice; pružaju vršnjačku podršku; kao članovi učeničkog parlamenta i školskog odbora, posebno doprinose i učestvuju u preventivnim aktivnostima; svojim ponašanjem ne izazivaju, doprinose ili učestvuju u nasilju i zlostavljanju.

Učenički parlament

- Učešće u osmišljavanju i organizovanju radionica / predavanja za učenike i nastavnike (nenasilna komunikacija, aktivno slušanje, konstruktivno rešavanje konflikata, prihvatanje različitosti i sl.)
- Učešće u osmišljavanju i organizovanju predavanja / radionica za roditelje

- Učešće u osmišljavanju štampanja lifleta, brošura, plakata i sličnog informativnog materijala
- Učešće u svim aktivnostima koje za cilj imaju stvaranje i negovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja

Roditelji

- Roditelj ima obavezu i odgovornost, u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnovane sistema obrazovanja i vaspitanja, da na poziv škole uzme aktivno učešće u svim oblicima vaspitnog rada sa učenicom, odnosno da sarađuje sa školom u postupku zaštite učenika od nasilja. Ako se roditelj ne odazove na poziv škole, u skladu sa zakonom škola podnosi prekršajnu, odnosno krivičnu prijavu za utvrđivanje odgovornosti roditelja i obraća se nadležnom Centru za socijalni rad da protiv roditelja preduzme mere iz svoje nadležnosti.
- Roditelj ne sme svojim ponašanjem u ustanovi da izazove ili doprinese pojavi nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja prema detetu, učeniku, zaposlenom, drugom roditelju i trećim licima, a kada to učini direktor je dužan da odmah o tome obavesti javnog tužioca i policiju, a nakon toga elektronski i nadležnu školsku upravu

Zaštita zaposlenih

- Ustanova je dužna da interveniše uvek kada postoji sumnja ili saznanje da zaposleni trpi nasilje od strane učenika, roditelja ili trećeg lica u ustanovi ili za vreme organizovanja aktivnosti ustanove.
- Kada je učenik počinitelj nasilja prema zaposlenom, direktor je dužan da odmah obavesti roditelje i centar za socijalni rad; da pokrene vaspitno-disciplinski postupak, i da izrekne vaspitno-disciplinsku meru, u skladu sa zakonom, a ako postoje elementi krivičnog dela ili prekršaja, prijavu podnese nadležnom javnom tužilaštvu odnosno prekršajnom sudu.
- Kada je roditelj ili treće lice počinitelj nasilja prema zaposlenom direktor je dužan da odmah obavesti javnog tužioca i policiju.

PROCEDURE I POSTUPCI:

Da bi intervencija u zaštiti učenika bila planirana i realizovana na najbolji način, vodiće se računa o sledećim kriterijumima:

- da li se nasilje **DEŠAVA** ili postoji **SUMNJA** na nasilje;
- **GDE** se dešava – u školi ili van nje;
- **KO** su učesnici / akteri nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- **OBLIK i INENZITET** nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;

Na osnovu ovih kriterijuma vrši se PROCENA NIVOA RIZIKA ZA BEZBEDNOST I NIVOA NASILJA i ODREĐUJU SE postupci i procedure

U skladu sa procenom nivoa nasilja, rizika i zakonskom regulativom, donosi se odluka o načinu reagovanja:

- slučaj se rešava u **ŠKOLI**
- slučaj rešava **ŠKOLA U SARADNJI SA** drugim, **RELEVANTNIM ustanovama i službama**
- slučaj se **PROSLEĐUJE NADLEŽNIM službama**

***SVAKA OSOBA KOJA IMA SAZNANJE O NASILJU, ZLOSTAVLJANJU I ZANEMARIVANJU
OBAVEZNA JE DA REAGUJE***

***PRILIKOM KONSULTACIJA SA KOLEGAMA UNUTAR I/ILI IZVAN
USTANOVE OBAVEZNO JE POŠTOVATI PRINCIP POVREĀLJIVOSTI, KAO I
PRINCIP ZAŠTITE NAJBOLJEG INTERESA UČENIKA***

***U OBRAZOVNO - VASPITNOM SISTEMU NEMA MESTA ZA ISTRAGU I
DOKAZIVANJE ZLOSTAVLJANJA I ZANEMARIVANJA. TI ZADACI SU U
NADLEŽNOSTI DRUGIH SISTEMA***

***KORACI U INTERVENCIJI SU OBAVEZUJUĆI!
PREDUZIMAJU SE U SLEDEĆIM SITUACIJAMA***

Kada se nasilje dešava između:

- učenika (vršnjačko nasilje);
- zaposlenog i učenika;
- roditelja i učenika;
- roditelja i zaposlenog;
- učenika i zaposlenog;
- kao i kada nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje čini treće lice u odnosu na učenika, zaposlenog ili roditelja.

1. Saznanje o nasilju / otkrivanje / proveravanje informacija

Odvija se na dva načina:

- opažanjem ili dobijanjem informacije da je nasilje u toku
- sumnjom da se nasilje dešava na osnovu:
 - prepoznavanja spoljašnjih znakova ili specifičnih ponašanja učenika i porodice
 - putem proveravanja
 - neposredno (od strane samog učenika)
 - posredno (od strane treće osobe, vršnjaka, roditelja, staratelja)

(Tokom prikupljanja informacija poštuju se principi utvrđeni Konvencijom i pravila koja se primenjuju u postupcima u kojima učestvuje maloletno lice - dete i učenik.)

2. Prekidanje, zaustavljanje nasilja

Svaka odrasla osoba koja ima saznanje o nasilju (dežurni nastavnik, odeljenjski starešina, predmetni nastavnik, psiholog, pedagog, pomoćnici direktora, ostali zaposleni u školi) **u obavezi je da reaguje** tako što će prekinuti nasilje ili pozvati pomoć ukoliko proceni da samostalno ne može da prekine nasilje.

3. Smirivanje situacije

Obezbeđivanje sigurnosti za učenika, razdvajanje, razgovor sa akterima, posredovanje u skuobu. (psiholog, pedagog, pomoćnici direktora, dežurni nastavnici, članovi Tima, odeljenjski starešina)

4. Obaveštavanje roditelja

Preduzimanje hitnih akcija po potrebi (pružanje prve pomoći, obezbeđivanje lekarske pomoći, obaveštavanje policije i centra za socijalni rad) obavlja se odmah nakon zaustavljanja nasilja i zlostavljanja. Ukoliko roditelj nije dostupan ili njegovo obaveštavanje nije u najboljem interesu deteta i učenika, ustanova odmah obaveštava centar za socijalni rad.

5. Konsultacije

Ostvaruju se neposredno po pojavi sumnje i/ili po sitanju informacija o nasilju. Obavljaju se u okviru ustanove sa:

- psihologom
- pedagogom

- pomoćnicima direktora
- direktorom
- članovima Tima
- dežurnim nastavnikom
- kolegama
- službama van škole (Ukoliko u toku konsultacija u ustanovi direktor i tim za zaštitu, usled složenih okolnosti ne mogu sa sigurnošću da procene nivo nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kao i da odrede mere i aktivnosti, u konsultacije uključuju nadležne organe i druge organizacije i službe: ministarstvo nadležno za poslove obrazovanja i vaspitanja - nadležnu školsku upravu, centar za socijalni rad, policiju, pravosudne organe, zdravstvenu službu, a po potrebi odeljenje nadležno za poslove učeničkog i studentskog standarda.)

U konsultacijama treba:

- izneti detaljan, objektivan opis nasilja, bez procena i tumačenja vodeći računa o privatnosti učenika i drugih učesnika u nasilju
- odrediti uloge, zadatke i odgovornosti u školi
- identifikovati ulogu, zadatke i profesionalnu odgovornost drugih učesnika / stručnjaka
- doneti odluku o načinu reagovanja i praćenja

6. Preduzimanje akcije

Nakon otkrivanja nasilja i obavljenih konsultacija sa relevantnim stručnjacima i/ili institucijama:

- preduzimanje neophodnih mera na nivou škole
 - dogovor o zaštitnim merama prema učenicima (psiholog, pedagog, pomoćnici direktora, odeljenjski starešina, članovi Tima)
 - organizovanje posebnih programa osnaživanja za konstruktivno postupanje u situacijama nasilja (psiholog, pedagog, pomoćnici direktora, odeljenjski starešina)
 - informisanje roditelja ili osobe od poverenja u slučajevima sumnje na nasilje u porodici (direktor, pomoćnici direktora, psiholog, pedagog)
 - preduzimanje zakonskih mera (direktor)
 - Donošenje Operativnog plana zaštite koji se sačinjava se za konkretnu situaciju drugog i trećeg nivoa za svu decu i učenike - učesnike nasilja i zlostavljanja (one koji trpe, koji čine i koji su svedoci nasilja i zlostavljanja).
 -
- po potrebi uključivanje nadležnih službi u roku od tri dana od dešavanja nasilja
 - Zdravstvena služba
 - Policija
 - Centar za socijalni rad i dr.

Podnošenje prijave nadležnoj službi je obaveza direktora škole. Prijava se podnosi u usmenoj i pisanoj formi. Prijava sadrži podatke o učeniku i porodici koji su u tom momentu poznati, i razloge za upućivanje.

Pre prijave, potrebno je obaviti razgovor sa roditeljima, osim ako se tokom konsultacija ne proceni da će time biti ugrožena bezbednost učenika.

7. Praćenje efekata preuzetih mera

(psiholog, pedagog, odeljenjski starešina, direktor, pomoćnici direktora,)

Operativni Plan zaštite sadrži:

- aktivnosti usmerene na promenu ponašanja - pojačan vaspitni rad, rad sa roditeljem, rad sa odeljenjskom zajednicom, uključivanje učeničkog parlamenta i saveta roditelja, a po potrebi i organa upravljanja;
- nosioce tih aktivnosti;
- vremensku dinamiku;
- načine kojima će se obezbediti ponovno uključivanje svih učesnika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u širu društvenu zajednicu.

Mere i aktivnosti treba da budu preduzete uz učešće deteta i učenika i da budu u skladu sa njegovim razvojnim mogućnostima.

Plan zaštite sačinjava tim za zaštitu zajedno sa odeljenskim starešinom, psihologom, pedagogom, sekretarom direktorom i roditeljem, a po potrebi i sa drugim nadležnim organizacijama i službama. Za učenika koji se obrazuje u skladu sa članom 76. stav 6, tač. 1) i 2) Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u izradu plana zaštite se uključuje Tim za inkluzivno obrazovanje. U pripremu plana zaštite i realizaciju, kada god je moguće, ustanova će uključiti predstavnike odeljenske zajednice, odnosno grupe, učeničkog parlamenta, kao i decu, odnosno učenike - učesnike u nasilju i zlostavljanju.

Plan zaštite sadrži i informacije o merama i aktivnostima koje ustanova preuzima samostalno, u saradnji sa drugim nadležnim organizacijama i službama i kada druge nadležne organizacije i službe sprovedu aktivnosti samostalno. Kada su u mere i aktivnosti uključene druge organizacije i službe, određuju se zadaci, odgovorna lica, dinamika i načini međusobnog izveštavanja. Plan zaštite treba da sadrži i evaluaciju plana.

EVIDENCIJA I DOKUMENTACIJA:

U sprovođenju preventivnih i interventnih mera i aktivnosti ustanova:

- 1) prati ostvarivanje programa zaštite ustanove;
- 2) evidentira slučajeve nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja drugog i trećeg nivoa;
- 3) prati ostvarivanje konkretnih planova zaštite drugog i trećeg nivoa;
- 4) uključuje roditelja u vaspitni rad u skladu sa vrstom i nivoom nasilja i praćenje efekata preduzetih mera i aktivnosti;
- 5) analizira stanje i izveštava.

Evidenciju o svim pojavama nasilja vode:

- dežurni učenici – u knjigu dežurnih učenika
- dežurni nastavnici – u knjigu dežurnih nastavnika
- odeljenske starešine (u posebnu knjigu prema definisanom načinu vođenja evidencije) i o tome podnose izveštaj na kraju školske godine psihološko pedagoškoj službi
- psiholog i pedagog (u posebnu knjigu, a prema definisanom načinu vođenja evidencije) i o tome podnose izveštaj na kraju školske godine direktoru i stručnim telima škole i organima upravljanja

Izveštaj o ostvarivanju programa zaštite je sastavni deo godišnjeg izveštaja o radu ustanove i dostavlja se Ministarstvu, odnosno nadležnoj školskoj upravi. Izveštaj sadrži, naročito: analizu efekata preventivnih mera i aktivnosti i rezultate samovrednovanja u ovoj oblasti, broj i vrstu slučajeva nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, preduzete interventne mere i aktivnosti, kao i njihove efekte.

Dokumentacija treba da se čuva na sigurnom mestu kako bi se obezbedila poverljivost podataka.